

การประชุมวิชาการ การพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว ระดับชาติ ครั้งที่ 3

เรื่อง “พลเมืองเด็ก : การลงทุนที่คุ้มค่า”

วันที่ 16 ธันวาคม 2557 ณ อาคารปัญญาวัฒนา

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก ครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

เวทีเสวนา “พลเมืองเด็ก : การลงทุนที่คุ้มค่า”

- นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ กรมสุขภาพจิต
  - ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช นายกสภามหาวิทยาลัยมหิดล
- ดำเนินรายการโดย รองศาสตราจารย์ นายแพทย์สุรียเดว ทรีปาตี

นายแพทย์สุรียเดว ทรีปาตี : ผู้ดำเนินรายการ

วันนี้ได้รับเกียรติจาก คุณหมอยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ ซึ่งต้องบอกว่าเจอกันเกือบจะทุกเวที แล้วก็โดยเฉพาะอาจารย์จะเป็นคนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนทุกกระทรวง กรม กอง มาช้านาน ผมเชื่อแน่ว่าอาจารย์รู้ระบบของประเทศไทย รู้รายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้ ก็จะมาช่วยคลายข้อสงสัยให้ ผมเปิดประเด็นไว้คนเดียว ผมจะไม่ได้พูดอะไรมากมายแต่จะเห็นได้ว่าลูกหลานของเราเองก้าวสู่ลักษณะของเด็ก Generation Alpha แล้วความเป็น Alpha เองก็คือมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น การใช้สื่อและเทคโนโลยีเองก็จะมากขึ้น เราจะพัฒนาคุณภาพของพลเมืองเด็กต่างๆ เหล่านี้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงของวิวัฒนาการต่างๆ เหล่านี้ได้อย่างไร ผมขออนุญาตเริ่มต้นที่อาจารย์คุณหมอยงยุทธก่อนเลยนะครับ

นายแพทย์ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ กรมสุขภาพจิต

ขอบคุณมากครับ ต้องกราบขอบคุณอาจารย์วิจารณ์ พานิช ด้วยนะครับ หัวข้อเรื่อง “พลเมืองเด็ก” น่าสนใจมาก ผมเริ่มต้นจาก ถ้ามองตัวเองก่อนแล้วก็ถามทุกคนด้วยว่า เวลาเราพูดถึงพลเมืองเด็ก เรานึกถึงอะไร ก็ต้องเริ่มต้นจากคำว่า “พลเมือง” ก่อนนะครับ ผมเคยไปร่วมสัมมนากับนักสังคมศาสตร์ เขาเริ่มต้นประเดิมว่า “พลเมือง” คือคำว่า

Citizen ต่างจากคำว่าประชาชน อย่างไร แล้วเขาก็บอกว่านิยามง่าย ๆ ของคำว่า Citizen คือเป็น Active People อันนี้ก็เป็นวิธีตอบที่เข้าใจง่ายดี ผมก็ขออนุญาตอนุมานแบบเดียวกัน ว่าคำว่า “พลเมืองเด็ก” เราก็ต้องถามว่า “พลเมืองเด็ก” ต่างกับ “เด็ก” อย่างไร ก็คงจะตอบแบบเดียวกันว่า “พลเมืองเด็ก” ก็ต้องเป็น Active Children นะครับ เพราะอย่างนั้นก็คำว่า Active Children ของเราจะเป็นหน้าตาอย่างไร ผมก็จะขออนุญาตกล่าวใน 3 มุมนะครับ ก็คือ 1. มุมพัฒนาการ ซึ่งอันนี้มันเป็น Evidence Based หรือเป็นศาสตร์สากล ที่เราบอกว่าถ้าเราจะกระตุ้นให้เด็กๆ ของเราเป็น Active Children เขาก็ควรจะทำได้ในระดับไหน แต่ผมคิดว่าหัวข้อใหญ่ของผมคือพูดตรงประเด็นที่ 2. คือ ลงทุนที่ระบบไหนถึงมีผลต่อเด็กและครอบครัว เพราะอย่างนั้นถ้าเราตีระบบแตกต่างตรงไหนบ้างที่จะทำให้เป็น Active Children ของเราได้ อันนี้ก็จะเป็นส่วนที่สำคัญ แล้วสุดท้ายก็ คงจะจับนิดเดียวว่า ขณะนี้มันเป็นกระแสปฏิรูปประเทศไทย เราจะใช้กระแสนี้ให้เกิดพลังในการที่จะทำให้เกิดการลงทุนที่คุ้มค่ากับที่ทำให้เกิด Active Children ของเราได้อย่างไรบ้าง ทั้งหมดนี้ก็คงจะเป็นกรอบกว้างๆ ที่ผมเตรียมไว้ครับ

อันนี้ผมคิดว่าคงไปเร็วๆ พวกเราส่วนใหญ่ที่นั่งอยู่ที่นี่ก็คงทราบแล้วว่า คือแนวคิดเรื่องของพัฒนาการเด็ก ปัจจุบันเขาแบ่งง่ายๆ อาจแบ่งเป็น 3 ยุคนะครับ ยุคแรก .ช่วงสงครามโลก อันนี้ก็เป็นระยะเวลายาวนานมากเลยที่เราคิดว่าสมองเด็กพัฒนามาก ที่สุดในช่วง 6 ปี อันนี้ก็ยังเป็นจริง อยู่จนถึงปัจจุบัน แต่ข้อค้นพบที่สำคัญ ระยะเวลาหลังจากแนวคิดเรื่อง Brain Based Learning ซึ่งศึกษาสมองของมนุษย์แบบ Longitudinal (การศึกษาเรื่องพัฒนาการของบุคคลหรือกลุ่มในช่วงเวลาหลายปี) แล้วก็สามารถที่จะมีเครื่องมือในการศึกษาสมองที่ดีขึ้น เขาก็ค้นพบว่าสมองเด็กยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปหลังจากอายุ 6 ปีไปจนถึงอายุ 25 ปี เพียงแต่ช่วงไหนที่สมองมันมีพัฒนาการที่สูงมาก นี้ ที่เรียกว่าเป็น “หน้าต่างแห่งโอกาส ” ก็เป็นส่วนที่จะต้องให้ความสำคัญ ในระยะนั้นๆ ให้มากขึ้น อันนี้ก็คงจะเป็นส่วนของระยะที่สอง. (ระยะหน้าต่างแห่งโอกาส)

ระยะที่สาม. เกิดขึ้นมาสัก 10 กว่าปีนี่เอง เป็นการที่ านดาโลลามะได้ร่วมกับบรรดา นักประสาทวิทยา (Neuroscientist) ที่มีชื่อเสียงของโลกกับการศึกษาเรื่องของสมองกับ เรื่องของการฝึกจิตด้วยการฝึกสมาธิและการฝึกสติเป็นต้น โดยได้ข้อค้นพบว่าสมองมนุษย์ ยังคงเปลี่ยนแปลงไปโดยไม่มีขีดจำกัด เช่นพบว่ามี การหนาตัวของ cortex ประสาท หนึ่งในสมอง แม้กระทั่งในอายุที่มากแล้วเมื่อมีการฝึกสมาธิฝึกสติเป็นต้น ความสามารถในการลดโอกาสในการเป็นอัลไซเมอร์ หรือมีความสามารถในการที่จะพัฒนาความสามารถทางด้านจิตใจของตัวเอง เป็นต้น พวกนี้ก็มีส่วนที่เกิดขึ้น

ตัวที่เราเน้นก็คงจะเป็นระยะที่สอง .(ระยะหน้าต่างแห่งโอกาส) นี่นะครับ เพราะว่าวันนี้เราพูดกันถึงเรื่องเด็ก เมื่อก่อนนี้ผมคิดว่าอาจารย์สองท่านได้พูดถึงเรื่องของ ปฐมวัยไปอย่างเรียกได้ว่าพวกเราเห็นชัดเจนแล้วในด้านต่างๆ เพราะอย่างนั้น การบรรยายในส่วนนี้เราคงขยายไปมองคำว่า “พลเมืองเด็ก” อย่างครอบคลุมเด็กวัยเรียน แล้วก็ต่อไปถึงเด็กวัยรุ่นด้วย

ถ้าเรามองสมองของมนุษย์ นี่ก็จะเห็นว่าสมองใหญ่ของมนุษย์ นี้มีส่วนที่เราเรียกว่า Cerebral Cortex หรือสมองส่วนคิดนะครับ กับส่วนที่เป็นระบบลิมบิก (Limbic System) อยู่ข้างใน เราเรียกว่า สมองส่วนอารมณ์ หรือสมองส่วนอยากนะครับ เพราะอย่างนั้นสมองของมนุษย์ นี้ ถ้าเราดูภาพสามมิติ สีสน้ำตาล นี่ก็เป็นระบบลิมบิก ส่วนสีน้ำตาลก็เป็นสมองส่วนที่เราเรียกว่า Cerebral Cortex หน้าที่ของสมองส่วนคิด นี่มันไม่ได้เพียงแค่เรียนรู้โลกภายนอกเท่านั้น ที่สำคัญมันควบคุมสมองส่วนอยากด้วย และนี่คือที่มาของที่เราจะพูดกัน ถึงเรื่องนี้คือความเป็นพลเมือง เพราะเรากำลังพูดถึงเรื่องของจิตสำนึก พูดถึงความเสียสละ พูดถึงการที่ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม พวกนี้เป็นหน้าที่ของสมอง ส่วนที่คิดในส่วนที่สอง .ทั้งสิ้น เราเรียกว่าปัญญาภายในบ้าง เรียกว่า คุณธรรมบ้าง เรียกว่า EQ (Emotional Quotient: ความฉลาดทางอารมณ์) บ้าง เรียกว่าความดีบ้าง ขณะที่สมองส่วน คิดที่ทำหน้าที่ เกี่ยวกับสิ่งที่เป็น ความรู้ หรือเป็นปัญญาภายนอก เป็นความสามารถที่เรียกว่า IQ (Intelligence Quotient : ความฉลาดทางสติปัญญา) หรือเป็นความเก่ง เป็นต้น

เพราะอย่างนั้นพลเมืองเด็กนี้ ก็จะต้อง ด้านหนึ่ง คือต้องใช้ปัญญาภายนอกให้เกิดผลที่ดีต่อสังคม และต้องไม่ใช่ตอบสนองแต่ความต้องการภายในของตัวเองอย่างเดียว อันนี้ก็อย่างที่เรารู้ว่ากระบวนการที่ทำให้เกิดหน้าต่างแห่งโอกาสนี้มันเกิดในช่วงระยะหนึ่ง ถ้าเราแบ่งง่าย ๆ เราแบ่งเป็น 4 ระยะ วัยทารกกับวัยปฐม วัยช่วง 3-5 ปี เราวมเรียกว่าปฐมวัย แต่ถ้าซอยออกเป็นสอง ช่วง เราก็อาจจะแยกช่วงทารกออกมา ก็เป็นสองวัย ช่วงวัยเรียน แล้วก็วัยรุ่น ใน 4 ระยะ นี้จะมีช่วงที่สมอง มีพัฒนาการไม่เหมือนกันนะครับ สมองส่วนใดที่มันมีพัฒนาการมากในวัยใด มันก็จะมีกระบวนการเปลี่ยนแปลง คือจะมีการสร้างใยประสาทมากตั้งแต่ ยังไม่ได้เรียนรู้ เมื่อมีการสร้างใยประสาทไว้ตั้งแต่ยัง ไม่ได้เรียนรู้ แล้วก็คือมันทำให้มีเส้นทางเล็ก ๆ เชื่อมต่อทำให้เกิดวงจรการเรียนรู้ได้ง่าย อันนี้คือ เหตุผลที่ทำหน้าต่างโอกาส ถึงเกิดขึ้น เพราะว่ามันสามารถเชื่อมโยง 'ได้ง่าย เนื่องจากมันมีการสร้าง ใยประสาทไปเชื่อมโยงกันมากมาย แต่ว่าใยประสาทเหล่านั้นมันจะเกิด เป็นวงจรการเรียนรู้ได้มันต้องเกิดการเรียนรู้ เพราะ อย่างนั้น พอเกิดการเรียนรู้ มากขึ้น มันก็จะหนาตัวขึ้น กลายเป็นวงจรเรียนรู้ แล้วเมื่อผ่านวัยนั้นไป ส่วนที่มีอยู่มากมายที่ไม่ได้ใช้มันก็จะถูกตัดหายไป เพราะ อย่างนั้นจริงๆ แล้วเราจะผ่านระยะต่างๆ ด้วยใยประสาทที่น้อยลงในช่วง 25 ปีแรกของชีวิตนี้ เพราะอย่างนั้นความเข้าใจเดิมของเราที่

เราเข้าใจในสมัยก่อน ตอนสมัยเราเรียนปริญญาตรีหรือปีหนึ่ง สมัยเมื่อหลายสิบปีก่อนที่ว่าสมองมนุษย์จะเรียนรู้ด้วยการสร้างใยประสาทเชื่อมโยงกัน อันนี้ก็เป็นจริงอยู่ อันนี้เป็นตลอดชีวิต แต่ในช่วงหน้าตาแห่งโอกาสของแต่ละวัย นี่มันจะมีกระบวนการแบบที่สองเพิ่มขึ้น ก็คือกระบวนการเชื่อมโยงและตัดขาดเส้นใยประสาท คือใยประสาทในบางที่มันจะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วก่อนการเรียนรู้แล้วก็ช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น แล้วมันก็จะถูกตัดขาดไปเมื่อเราไม่ได้เรียนรู้ เพราะฉะนั้น มันก็จะมีปรากฏการณ์ 3 ชนิดเกิดขึ้นในวิกฤติการณ์เรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งผมจะไปเชื่อมโยงกับเรื่องความเป็นพลเมือง

เรื่องที่ 1. คือเราไม่ได้เรียนรู้ทั้ง ๆ ที่มันมีโอกาสในการเรียนรู้ เช่น เดียวนี้เรารู้ดีว่าภาษามันพัฒนาอย่างมากในช่วงปฐมวัย ภาษาที่สองก็พัฒนาได้ในช่วงปฐมวัย เพราะ อย่างนั้นพอเราไม่ได้ให้เรียนรู้ ตัวนี้มันก็ผ่านไป เรื่องที่ 2. คือเกิดการเรียนรู้ผิด เช่น สมมติเด็กวัยปฐมวัยเขากำลังเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ แต่ว่าพอเด็กร้องอะไร อยากได้ เขาก็ยอมตาม อย่างนี้ เพราะอย่างนั้น โอกาสที่จะเรียนรู้เรื่องนี้นั้นมันก็ผ่านไป อย่างนี้เรียกว่าเรียนรู้ผิด ตัวที่ 3. คือเสพติดพฤติกรรม ตกความรู้พฤติกรรม หมายความว่าถ้าเราไปกระตุ้นสมองส่วนอยากมาก ๆ ในที่สุดสมองส่วนอยากนี้มันจะมีอิทธิพลเหนือสมองส่วนคิด เช่น เรากระตุ้นด้วยความสนุก ด้วยความตื่นเต้น เช่น เวลานี้เราก็ จะเห็นว่าเด็กติดเกมมีอายุน้อยลงเรื่อย ๆ ที่จริงโดยทั่วไปเด็กติดเกมจะเริ่มเห็นตอนช่วงวัยรุ่นแล้วก็จะมีความเร็วว่านี่หน้อยก็คือช่วงชั้นประถม แต่ว่าบ้านเรา มีปรากฏการณ์พิเศษ คือมีเด็กติดเกมตั้งแต่วัยปฐมวัย ซึ่งอันนี้มันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากการที่พ่อแม่โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ นี่ก็ทำให้เด็กอยู่บ้าน ไม่อยากไปวิ่งเล่นที่ไหน แล้วไปประสบอุบัติเหตุหรือไปทำสิ่งที่ห่างไกลสายตาพ่อแม่ ก็เอาเกมเดี๋ยวนี้เกมมันง่ายมากนะ สมาร์ทโฟนทุกเครื่องก็มี เพราะ อย่างนั้นก็ให้ลูกเล่นเกม ผมเคยไปประชุมเมื่อเร็วๆ นี้ที่รีสอร์ทแห่งหนึ่ง พนักงานของรีสอร์ทนี่ก็ให้ลูกนี่นั่งเล่นเกม เราก็ไปเห็นตอน 8 โมงเช้าก่อนเข้าประชุมเขาก็เล่นเราออกมาตอนเที่ยงมากินข้าวเขาก็ยังเล่นอยู่ รวมแล้ว 4 ชม. ที่อยู่หน้าจอเล็กๆ นี่ คืออย่างนี้ก็ต้องคุยกับแม่ แม่เด็กก็บอกกลับมาว่า “เอ๊ะ ทำไมละ” เขาก็บอกว่า “เดี๋ยวเด็กวิ่งไปตักน้ำตักทำไรอะไรอย่างนั้น” เพราะรีสอร์ทมันติดกับคลอง นี่คือตัวอย่างที่ว่าความรู้เท่าไม่ถึงการณ์แล้วก็ทำให้เกิดการเสพติด คนเราเสพติดพฤติกรรมการเล่นหลาย ๆ อย่างนะครับ เสพติด อินเทอร์เน็ต เสพติดการพนัน เสพติด ดนตรี เสพติด เซ็กซ์ ซึ่งพวกนี้เกิดจากการที่เรากระตุ้นสมองส่วนอยากมากเกินไป

เพราะ อย่างนั้น ก็คือวิกฤติ การเรียนรู้ 3 อย่าง ซึ่ง 3 อย่างนี้ยับยั้งความเป็นพลเมืองหมด ที่เราจะได้ Active Children มันคงไม่ได้แน่นอน ก็คงจะต้องเป็นคำตอบที่ว่า เราจะต้องหาทางเสริมสร้างคุณลักษณะตามวัยให้ได้เป็น Active Children จริงๆ อันนี้ก็เน้นทุกวัยเลย 4 วัยที่เราพูดถึงเด็กและเยาวชนของเรา

ปัญญาภายนอกกับปัญญาภายในมันจะสัมพันธ์กัน อย่างช่วง 0-2 ปีนี้ เด็กจะพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และประสาทการเรียนรู้พื้นฐาน ตรงนี้จะเป็นรากฐานของปัญญาภายใน คือความรู้สึกผูกพัน และไว้วางใจ ซึ่งมันจะเกิดขึ้นตั้งแต่ 2 ปีแรก พอช่วงปฐมวัยถัดมาก็จะมีเรื่องของการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ซึ่งตัวนี้เกี่ยวข้องกับ เรื่องของการจินตนาการด้วย เพราะเด็กจะจินตนาการอะไรก็ต้องแสดงออกมาโดยใช้กล้ามเนื้อเล็ก อย่างเช่น จะวาด จะปั้น แล้วก็ภาษาจะครบ อันนี้ก็เป็นส่วนที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะกลายเป็นปัญญาภายนอกที่เริ่มเป็น เรื่องเป็นราว เป็นเนื้อหา ในวัยถัดไป เพราะ อย่างนั้น เด็กวัยนี้ เขาพร้อมกับการที่รู้ภาษาแล้วก็มีความสามารถในการคิด จินตนาการมากขึ้น เด็กก็จะเรียนรู้เรื่อง การรู้ถูกผิดและการควบคุมอารมณ์ รู้ถูกผิด คือเขาเข้าใจภาษา ที่จะฟังพ่อแม่ และก็เข้าใจ “วจนภาษา” และ “อวจนภาษา” (Verbal and Non Verbal) ของพ่อแม่ได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด แล้วก็ควบคุมอารมณ์ได้เพราะเด็กวัยนี้เนื่องจากเขามีความสามารถมากขึ้น เขาก็จะแสดงความต้องการ อย่างเช่นที่เราจำกันได้ว่า “ไม่ได้ก็ลงไปดิน” ก็จะเป็นช่วงที่พ่อแม่ก็จะสอนให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์อยาก อารมณ์โกรธ งานวิจัยสำคัญอย่างเช่นงานวิจัยขนมหวาน ที่เอาขนมหวานมาวางต่อหน้าเด็กแล้วบอกว่าถ้ารอจนครูลงมาจะได้ขนมเพิ่มเป็นเท่าตัว เป็นการทดลองที่มีชื่อเสียงมากของโลกในการที่จะพิสูจน์ว่า เด็กปฐมวัยนี้สามารถที่จะเริ่มควบคุมความอยากได้ แล้วก็ทำการลอง แบบวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study) ไป 20 ปี พบว่าเด็กที่ควบคุมความอยากคือรอ หาทุก ๆ อย่างทำในการที่จะให้ตัวเองไม่หยิบขนมมากิน เช่น ปิดตา กอดอก เพื่อไม่ให้เอามือ ไปจับ กับเด็กที่มองช้า ยมองขวา ครูออกไป ปล่อยให้คว้าเลย อย่างนี้นะครับ ปราบ ฎว่าเด็กพวกนี้พ่อแม่ 20 ปี เขาศึกษาเรื่อง ความสำเร็จ (Achievement) การจบแล้วมีงานทำ อะไรประมาณนี้ สูงกว่าเด็กที่ควบคุมอารมณ์ได้ ไม่ดี แสดงว่าหน้าตาต่างแห่งโอกาสมันเริ่มต้นมาตั้งแต่วัยนี้แล้ว แล้วก็วัยเรียน เด็กก็จะเริ่มสามารถเรียนรู้เป็นรูปธรรมได้มาก คณิตศาสตร์ การใช้ เหตุผล ดนตรี ศิลปะ อะไรที่จะเรียกว่าเป็น พหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences)

ตัวที่สำคัญมากคือเหตุผล และพบว่าภาษานี้มันต่อเนื่องมาจากของเดิม แต่ที่เป็นของสำคัญมากในวัยนี้คือความสามารถในการคิดและมีเหตุผล ซึ่งตัวนี้มันจะเอามาเป็นตัวคุณ ลักษณะภายในซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองทั้งสิ้น เช่น ความประหยัด ความประหยัด นี้ถ้าเราพูดถึงคณิตศาสตร์คือปัญญาภายนอก ความประหยัดนี้คือคณิตศาสตร์ของปัญญาภายใน เพราะเด็กจะรู้ว่าสิ่งที่สมมติว่าถ้าตัวเองรอน้ำแปรงฟันต้องใช้น้ำ 1 แก้ว ถ้าตัวเองเปิดน้ำ ทิ้งไปก็ต้องใช้น้ำ 5 แก้ว อะไรประมาณนี้ เพราะอย่างนั้นความประหยัดมันคือ จำนวนในความหมาย ทางด้านของสังคมและจิตใจนั่นเอง เช่นเดียวกัน เด็กก็มีความสนใจที่หลากหลาย เด็กก็ต้อง รู้จักแบ่งเวลา ตัวนี้ก็คือพัฒนาเรื่องความมีวินัย เป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ เพราะอย่างนั้น คุณสมบัติในการใฝ่เรียนรู้ก็ต้องต่อยอดไว้ ตั้งแต่ตอนนี้ เพราะอย่างนั้น โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จทั้งหลาย ก็จะทำให้เด็ก นี้มีแรงจูงใจ

(Motivation) ในการที่จะเรียน แต่ว่าถ้าโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จเด็กก็จะหยุดยั้งการเรียนรู้หรือเรียนรู้ตามกรอบที่กำหนดเอาไว้ให้เท่านั้นตั้งแต่วัยนี้ วัยเยาวชนนี้ก็มีสิ่งพิเศษเกิดขึ้นในสมองเขาคืออารมณ์ฮอโมนเพศซึ่งมันไม่ได้มีผล แต่กับร่างกายภายนอก ตัวที่สำคัญมีผลต่อ สมองส่วน Cerebral Cortex แล้วก็มีผลต่อสมองส่วน ระบบลิมบิกโดยตรง เด็กก็จะเริ่มมีความรู้สึกทางเพศ ความรู้สึกทางเพศมันก็จะสัมพันธ์กับความก้าวร้าว เพราะมันอยู่ในบริเวณระบบลิมบิกเดียวกัน เพราะอย่างนั้นเด็กก็ต้องเรียนรู้ที่จะควบคุมการแสดงออกของตัวเอง ทั้งทางเพศและความก้าวร้าว มันก็พัฒนาเรื่อง อັตลักษณ์ ทางเพศ แล้วก็ด้านทางสังคมเกิดขึ้นทั้งหมด ถ้าเรามองแล้วก็คือว่าเราต้องส่งเสริมตัวบนให้ดี แล้วก็ส่งเสริมตัวล่างให้ดี ตัวนี้ก็จะทำให้ผลสุดท้ายที่ได้ออกมาก็คือการเป็นพลเมืองเด็กที่ดีนั่นเอง

นี่ถามว่าพลเมืองเด็กที่ดีที่จะมีคุณสมบัติตามข้างล่างได้ นั้นะ มีความผูกพัน ไว้วางใจ ควบคุมอารมณ์ รู้ถูกผิด ประหยัด วินัย ใฝ่รู้ อັตลักษณ์ทางเพศและทางสังคมที่ดีได้ นี่ มันมาจากไหน มันก็จะมาจากระบบทั้งหมดอยู่ 6 - 7 ระบบ ผมก็จะไล่ไปสั้น ๆ พูดถึงระบบโรงเรียน สี่ อ แหล่งเรียนรู้ และกิจกรรม มั้งหลาย แล้วก็บริการ เพื่อที่จะให้เห็นภาพว่าเราจะสร้างพลเมืองเด็กให้เกิดคุณลักษณะเหล่านี้ได้อย่างไร แล้วก็วาดตามวัย เพราะอย่างนั้นเวลาที่เด็กท่อกคุณลักษณะ 12 ประการ มันจะมีปัญหาหลายคือมันไม่ได้บอกว่าวัยไหนเกิดอะไร แล้วเป็นไปไม่ได้ที่เราจะทำอะไรทุกอย่างให้ได้ตั้งแต่ปฐมวัย ปฐมวัยก็จะให้รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เลยก็ยากอยู่ เพราะอย่างนั้นในแต่ละวัย นี่มันมีความพร้อมไม่เหมือนกัน กว่าจจะรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ จะเรียกว่าเป็นอັตลักษณ์ทางสังคม นี่มันก็ต้องพุ่มพักเปลี่ยนแปลงมา เป็นขั้นเป็นตอน ไม่ใช่แบบว่าวาดกันตั้งแต่อนุบาลเลย มันก็ผิดหลักของสมองอย่างยิ่ง อันนี้ก็เป็นตัวโต ๆ ให้เห็นว่าความเป็นพลเมือง ก็จะมีคุณลักษณะ ตามนี้ แล้วก็ถูกสร้างมาในแต่ละวัยแล้วก็ต่อยอดไปเรื่อย ๆ อันนี้ก็น่าจะต้องเป็นหลักทางวิชาการที่ใครทำเรื่องปฏิรูปก็ควรจะต้องให้ความสนใจในเรื่องเหล่านี้

เอาละครับ เราเริ่มต้นจากระบบโรงเรียน ระบบโรงเรียนนี้มีผลต่อการเรียนรู้มากเลย ทั้งเรื่องการเรียนการสอน แล้วก็เราเน้นเรื่องพัฒนาการแบบ Inclusive ก็คือว่าไม่ละทิ้งใครเลย เพราะว่าประเทศไทยเรา นี่ โมเดลของเรา เราเป็นการ จัดการศึกษา น่ากลัวมาก คือเราเต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ โรงเรียนก็เหลื่อมล้ำ มีตั้งแต่โรงเรียนแถว 1 แถว 2 แถว 3 ฯลฯ เข้าไปในโรงเรียน หนึ่งก็เหลื่อมล้ำ มีห้องคิง ห้องควีน ห้องแจ๊ค ห้องอะไรไปเรื่อย แล้วพอไปดูใน 1 ชั้นก็มีโปรแกรมเหลื่อมล้ำอีก มีโปรแกรมแบบสองภาษา คือมันเต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำหมดเลย คือโมเดลเราเลียนแบบมาจากอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศพัฒนาแล้วที่มีคุณภาพชีวิตต่ำสุดของประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นประเทศพัฒนาแล้วที่มีความเหลื่อมล้ำสูงสุด คือเรา ไปเลือกเอาโมเดลที่แย่ที่สุดใน

การเอามาพัฒนา แล้วก็มีผลของการที่เราเลือก ไอโมเดลที่แย่ที่สุด นี้ ผล PISA (ย่อมาจาก Programme for International Student Assessment. เป็นโครงการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินว่านักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับ (ซึ่งถือเป็นข้อตกลงเบื้องต้นคือ เยาวชนอายุ 15 ปี เพราะโดยทั่วไป เยาวชนวัยนี้คือวัยที่กำลังจะจบการศึกษาภาคบังคับ) จะได้รับการเตรียมพร้อมความรู้และทักษะ ที่จำเป็นสำหรับการเป็นประชาชนที่มีคุณภาพในอนาคต และมีส่วนร่วมสร้างสังคม) ออกมานี้ นะครับ เขาทำการศึกษา ประเทศที่พัฒนาแล้ว พบว่าประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากคะแนน PISA จะสูงแล้ว ยังมีคุณสมบัติข้อหนึ่งคือว่าแทบไม่มีความแตกต่างเลยระหว่างลูกคนรวยกับลูกคนจน อย่างประเทศ 3 ประเทศที่สูงสุดในยุโรป คือ ฟินแลนด์ เดนมาร์ก แล้วก็นิวซีแลนด์ ประเทศภาคตะวันตก คือ 3 ประเทศนี้ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคนที่ประสบความสำเร็จ คนที่มาจากชนชั้นสูงกับ ชนชั้นรากหญ้านี้แทบไม่ต่างกันเลย มีความต่างน้อยมาก ขณะที่อเมริกาห่างกันลิบลับเลย ประเทศไทยเราก็อยู่ในตระกูลนั้น มันห่างกันตั้งแต่ปฐมวัยแล้ว ใช่ไหม เพราะฉะนั้นตรงนี้ ระบบพวกนี้ก็ต้องพยายามเน้นเรื่องของ Inclusive Education ให้มาก ทำอย่างไรที่จะช่วยเหลือ ดูแลเด็กเหล่านี้ให้ได้ตั้งแต่เนิ่นๆ จริงๆ แล้วที่ฟินแลนด์เขามีหลักข้อ หนึ่งที่สำคัญคือเขาจะไม่มีการแบ่งเด็กตั้งแต่ต้น ๆ แล้วพยายามให้เด็กอยู่ด้วยกันมากที่สุด โรงเรียนเขาจะไม่มีห้อง หรือการแบ่งห้องตามความสามารถ เพราะเขาคิดว่าความสามารถของเด็ก มันมีค่าอย่าง ที่เมื่อกี้เราพูดถึงเมื่อ การบรรยายช่วงที่แล้วว่าแต่ละคนจะมีโอกาส แต่ว่าเขาจะมีความบรรลุผลได้ไม่พร้อมกัน เพราะอย่างนั้นบางคนช้า บางคนเร็ว แต่เราต้องให้โอกาสเขา เพราะ อย่างนั้นเขาบอกว่ารายงานสมุด พกนี้ฟินแลนด์ไม่มีจนกว่าม.3 ขึ้น ม.3 แล้วถึงจะมีรีพอร์ตการเขียนครั้งแรก ฉบับที่ 1 ตอน ม.3 นั่นก็คือ โปรเฟสเซอร์เขายกตัวอย่างให้ฟังว่าถ้าเด็กคน หนึ่งเข้ามาเรื่อยจนถึง ม.2 แล้วพอขึ้น ม.3 เขาเรียนตามทันเพื่อน รายงานเขาก็จะออกมาดีเท่ากับอีกคน หนึ่งซึ่งดีมาตั้งแต่ ป.1 คือจะไม่มีการเขียนรายงานเลยจนกว่าจะม.3 แล้วจะสื่อสารกับพ่อแม่ อย่างไร ก็ต้องสื่อสารกันด้วยปากต่อปาก Face to Face ก็คือผลการเรียนเด็ก เด็กก็ต้องดูตัวเอง แล้ว ครูก็ต้องคุยกับพ่อแม่ พวกนี้ก็จะช่วยเด็กเรียนตามเพื่อนทัน ขึ้นมาได้ เพราะ อย่างนั้นการที่จะต้องเน้นพวก Inclusive Learning ก็สำคัญมากสำหรับเรื่องความเป็นพลเมือง

ต่อไปก็คงเป็นเรื่องสื่อ สื่อนี้จริงๆ แล้วมีอิทธิพลด้านบวกมากอย่างที่เรารู้ สื่อมันเป็นสื่อของการเรียนรู้ เพราะอย่างนั้นมันก็จะส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดีแล้วก็มีคุณภาพ ยกตัวอย่างผมไปดูการสอนคณิตศาสตร์ใน 2-3 ประเทศ เขาทำให้เด็กแค่ชั้นประถม นี้ คือตอนเด็กๆ พวกเจ้านี้ก็ถึงตอนสมัยเป็นเด็กได้ไหม ทำไม 0 คูณ 3 ได้ 0 เข้าใจไหมครับ คือเราท่องว่า 0 คูณ 3 ได้ 0 แต่ว่าสื่อนี้มันทำให้เกิดการเข้าใจได้จริงๆ นะว่า 0 คูณ 3 ได้ 0 เขาก็ยกตัวอย่างนะ เขาบอกว่า ถ้า 2 คูณ 3 ได้ 6 เขาก็เป็นส้ม 2 ลูก กลุ่มละ 2 ลูก 3 กอง ใช่ไหมครับ ก็ 2 คูณ 3

เป็น 6 แต่ถ้ามันเป็น 0 ลูกคือในกองนั้นไม่มีสักลูก คือ 0 ลูกคุณกัน 3 กอง มันก็ได้เท่าไรหรือครับ ได้ 0 เด็กทุกคน ตั้งแต่ประถม 1 เข้าใจว่าทำไม 0 คูณ 3 หรือคูณ 6 ถึงได้ 0 พอนี่ออกใช้ใหม่ครับ คือมันใช้สื่อทำให้เด็กเกิด ความเข้าใจ แล้วก็ผมก็ไปดูว่าเขาสอนวิชาพีชคณิตอย่างไรนะครับ $(x+1)$ คูณด้วย $(x+2)$ ทำไมถึงได้ x กำลัง 2 บวก $3x + 2$ คือเขาสามารถจะทำถอดออกมาเป็นรูป คือทำให้เด็กเห็นได้ว่ามันออกมาหน้าตาเป็นอย่างไร นี่ได้ อยากรู้ เด็กทุกคนเข้าใจว่าทำไมมันเป็นอย่างไร อย่างนั้น คืออย่างนี้มันก็คือใช้สื่อการสอนทั้งสิ้น เรื่องยากๆ มันก็ ง่ายใช้ใหม่ เรื่องง่ายๆ มันก็กลายเป็นเรื่องหมูไปเลย แต่ว่าสื่อมันก็มีด้านลบเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อที่มันควบคุมไม่ได้ แล้วมันก็นั่นกระตุ้นสมองส่วนอยากอย่างที่ผมเน้น นี่ ตัวนี้มันก็จะผลมาก เขาเรียกว่า บาบ 12 ประการของสื่อ

باب 12 ประการนี้มันก็จะเริ่มต้นตั้งแต่ 3, 4, 5 รวมกันเป็น 10 นะครับ 3 อันในวัยก่อนเรียนนี้ ถ้าเด็กใช้ สื่อมากเกินไป จนขาดการควบคุม นี่ บาบแรก ก็คือสมาธิ จะสั้น เพราะสื่อมันเป็นตัวกระตุ้นตลอดเวลาโดยไม่ต้องสนใจอะไรเลย บาบที่ 2. คือทักษะสังคมจะตก เพราะเด็กวัยนี้เขาต้องปฏิสัมพันธ์กับเด็กจริงๆ พอมันอยู่แต่ หน้าจออย่างที่ผมเล่าให้ฟังว่า 4 ขวบนั่งอยู่แต่หน้าจอเล็กๆ ตั้งแต่ 8 โมงเช้าถึงเที่ยงใช้ใหม่ครับ เรื่องของทักษะ สังคมนี้ไม่ต้องพูดถึงเลย เราเข้าไปทักเขา เขาก็ไม่ทักเราตอบ (بابที่ 3.) การเรียนรู้จากประสบการณ์และการ ลงมือทำนี่ก็จะดิ่งเหว ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดของหน้าต่างแห่งโอกาสของวัยนี้ คือต้องเรียนรู้ด้วย ประสบการณ์และการลงมือกระทำ ประสบการณ์ก็รวมทั้งการรับรู้ในประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของเขา ถ้าวัยเรียน บาบทั้ง 3 ประการก็จะไปบวกกับบาปอีก 4 ข้อ ก็คือเด็กก็จะ 1.เสียสุขภาพนะครับ อ้วน สายตาเสีย 2.เด็กก็จะ มีความรุนแรงเพราะว่าสื่อทั้งหมดที่เด็กเล่นนี้ 90% จะเน้นเรื่องของการใช้ความรุนแรง เด็กก็จะคุ้นเคยกับความ รุนแรง เด็กก็จะเริ่มติดเกม แล้วก็ 3.วินัยการเรี ยนก็จะตกต่ำลงแล้วก็ 4.เด็กพวกนี้ก็มีผลลัพธ์ความสำเร็จ นี่ก็ ต่ำลงหมด นี่ก็บวกเป็น 4 แล้วก็ เป็น 7 เลยใช้ใหม่ ถ้าเด็กก็ยังคงเล่นอยู่ต่อไปจนถึงวัยรุ่น นี่ 7 ก็บวก 5 ก็ จะ กลายเป็น 12 ก็คือตอนนี้ก็จะมีบาปใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เช่น 1.จะมีค่านิยมและพฤติกรรมทางเพศที่แย่งเพราะเด็ก วัยนี้ก็จะเริ่มสนใจเรื่องเพศ อาจ ารย์ลองคิดคำว่าเซ็กซ์เข้าไป ในอินเทอร์เน็ต เขาบอกว่าอาจารย์ดูชีวิตยังไม่ หมดเลย คือมันมีเยอะมาก เพราะอย่างนั้นมันก็ให้ค่านิยมทางเพศที่ผิด 2.ค่านิยมการบริโภค เดี่ยวนี้มีอะไรก็ กระตุ้นผ่านทางสื่อทางโซเชียลมีเดีย ทาง อินเทอร์เน็ตทั้งหมด 3.เกิดการเรียนรู้ทางที่ผิด อย่างเช่น การรังแกกัน ทางอินเทอร์เน็ต เดี่ยวนี้ bullying (อันธพาล / ทำตัวเกร) ก็ไม่ต้องใช้การมาว่ากันต่อหน้าแล้ว bullying กันใน อินเทอร์เน็ต ก็ได้ ก็จะมีการ bullying กันไปใหญ่ แล้วก็ 4.การล่อลวงทาง อินเทอร์เน็ต แล้วก็ 5.การติด อินเทอร์เน็ต ติดอินเทอร์เน็ตนี้ความหมายกว้างกว่าเกม เพราะอย่างนั้นอันนี้ทั้งหมดเป็นบาป 12 ประการ ซึ่ง ถ้าเราไม่มีเรื่องของการใช้ให้สื่อ คือสื่อ นี่เป็นส่วนที่สำคัญมาก ที่เราจะต้องใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา

ทางบวกให้ได้ แล้วลดผลลบให้ได้ อย่างเช่นพ่อแม่ต้องเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า “3 ต้อง 3 ไม่” นะครับ 3 อันนี้มันต้องเป็นความรู้ที่ต้องสอนในทุกบ้าน สอนในทุกโรงเรียน สอนตั้งแต่ศูนย์เด็กเล็ก 3 ต้อง ก็อย่างเช่น 1.ต้องจัดโปรแกรมที่ดีให้กับลูก 2.ต้องควบคุมเวลาในการเล่น แล้วก็ 3.ต้องเล่นกับลูก อันนี้คือ “3 ต้อง” ส่วน “3 ไม่” ก็คือว่า 1.จะต้องไม่เป็นตัวอย่างในทางที่ผิด เช่น ตัวเองก็เล่นไม่ลืมหูลืมตาอะไร อย่างนี้ แล้วก็ 2.ไม่ที่สำคัญอีกอันหนึ่งก็คือว่าไม่ให้มี อินเทอร์เน็ต หรือสมาร์ทโฟนในห้องส่วนตัวของลูก เพราะว่ามันควบคุมไม่ได้ ถ้าเด็กเล็กต้องไม่ซ้อให้ ถ้าเด็ก กโตต้องไม่ให้มีอยู่ในห้อง ถึงเวลาต้องเข้านอนก็ไม่ให้ไปดักด้วย เสร็จแล้วดับไฟเขาก็ห่มผ้าเล่นต่อ คุณหมัวเล่นต่ออะไรแบบนี้ก็ต้องเป็นไม่ที่ 2 และไม่ที่ 3. คือต้องไม่เล่นในเวลากิจกรรมของครอบครัว เช่นกินข้าวก็ยังเล่นอะไรอย่างนี้ พวกนี้ก็เป็นตัวอย่างที่ว่าการลงทุนเรื่องสื่อต้องมีการลงทุนให้มีสื่อบวกเยอะๆ

แอปพลิเคชันเกมนี้ที่ บ.โดโคโมะ เป็นมือถือรายใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่น เขามีโปรแกรมโดโคโมะ เขามีโปรแกรมปฐมวัยและวัยเรียนที่พ่อแม่เสีย 1 ดอลลาร์คือ 100 เยนต่อเดือน แล้วก็จะมีโปรแกรมใหม่มาเรื่อย ๆ แล้วทุกโปรแกรมนี้จะถูกผ่านงานวิจัยมาแล้วว่าไม่เป็นผลเสียต่อเด็ก คือเป็น Learning Activity แล้วจะจบในเวลาที่เหมาะสม พอหมดครึ่งก็เสียงดังก็จบ คืออย่างนี้ก็คือการลงทุนที่ทำให้เกิดผลทางบวกแล้วก็ลดผลทางลบ แล้วก็จะมี การเตือนพ่อแม่อยู่เสมอ บ้านเรา การเตือนพวกนี้ไม่มีก็จะส่งปัญหาามากเลย ผมคงจะจบสั้น ๆ ว่าสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญ แหล่งเรียนรู้ กิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งอันนี้บทบาทท้องถิ่นมีความสำคัญมาก แล้วถ้าเราจะเอาเด็กออกจาก อินเทอร์เน็ต นี้ มันก็ต้องมีพวก นี้เป็นตัวแทน เราจะไปบอกว่าอย่าอยู่กับ อินเทอร์เน็ตแต่ก็ไม่รู้จะอยู่กับอะไรแทนนี้มันก็ลำบาก ส่วนกิจกรรมเยาวชนก็สำคัญ ยิ่งเขาโตขึ้นเท่าไรต้องให้เขาคิดเองทำเอง ทำอย่างต่อเนื่องแล้วก็สืบทอดจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องให้ได้ กิจกรรมเหล่านี้ก็จะทำให้เด็กมีความเป็นพลเมืองสูง เพราะว่าได้ทำด้วยตัวเราเอง ระบบบริการหัวใจสำคัญที่สุดคือต้อง Early Detection อย่างเช่น เมื่อกี้ที่อาจารย์ แพทย์หญิง นิตยา คชภักดี พูดถึง เรามีเด็กที่เริ่มต้นพัฒนาการ ล่าช้าประมาณ 20 กว่าเปอร์เซ็นต์ ตั้งแต่ตอน 2 ขวบแล้ว แต่เราไม่เคยเจอเลยเวลาไปถามกระทรวงศึกษาสรุปว่า 2 ขวบเด็กพัฒนาการเท่าไร ได้คำตอบว่า 98% ดีกว่านอร์เวย์ที่ดีที่สุดในโลกซะอีก เพราะว่ามันเข้าไปสาละวันอยู่กับวงจรรยาบ อันหนึ่งก็คือว่าต้องคัดกรองว่าเจอผิดปกติแล้วถึงจะกระตุ้น ทั้ง ๆ ที่การคัดกรองในวัยเด็ก นี้มันก็คัดกรองยาก เด็กเล็กนี่นะ แล้วคัดกรอง ก็มีเครื่องมือคัดกรอง ที่ไม่ดีพอ คนที่คัดกรองก็ไม่มีความสามารถมากพอ เพราะว่าประเภทที่เจอได้ 30-40% นี้คือเพราะว่าเอา Gold Standard และคนที่มีความสามารถไปทำการคัดกรองด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ แต่การทำกับเด็กปีละ 7-8 แสนคนทั่วประเทศ นี้มันไม่มีทั้งเครื่องมือ ที่เป็น Standard Gold ไม่มีทั้งคนที่เก่งที่จะทำ ก็ลองคิดดู เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย เจ้าหน้าที่ รพ.สต.เขาก็ทำงานทุกอย่าง เพราะอย่างนั้นตอนนี้กระทรวงสาธารณสุขเราก็เอียงกันมาหลายปี ตอนนี้ก็เข้า ข้อสรุปสุดท้ายก็คือว่าเรา

พบว่ามันมีอยู่ 7 สภาวะที่จะทำให้เด็ก นี้มี Delay Development ซึ่งเรารู้ว่าตั้งแต่เกิด (หรือรู้ตั้งแต่ก่อนเกิด) ให้เด็กทุกคนที่มีสภาวะเหล่านี้ให้ส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการโดยไม่ต้องไปวัดเลยตั้งแต่เนิ่น ๆ ตัวนี้ก็คือเริ่มตั้งแต่คลอดมาแล้วก็รู้เลย เช่น เด็กธาลัสซีเมีย เด็กที่เกิดมาแล้วมีน้ำหนักตัวต่ำมาก กลุ่มเด็กติดเชื้อ HIV พวกนี้ถือว่าต้องกระตุ้นตั้งแต่ต้นหมด กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่เป็นปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคม (Psychosocial Factors) ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาสังคมที่สำคัญที่สุดที่เด็กจะมี Delay Development ก็คือ 1.แม่วัยรุ่น ถ้ามีแม่วัยรุ่นนี้ก็มีโอกาสที่จะมี Delay Development มาก 2.ก็คือเด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ แค่ 2 กลุ่มนี้ก็พาเข้าไปประมาณ 30 - 40% แล้ว แต่มันก็จะมีการเหลื่อมกันกับเด็กกลุ่มแรก เหลื่อมกันไปกันมา ซึ่งตัวนี้เราจะรู้ตั้งแต่อย่างแม่วัยรุ่นนี้เรารู้ตั้งแต่ก่อนเกิดใช่ไหม ก่อนเกิดก็รู้แล้วว่าเด็กคนนี้มีแม่วัยรุ่น เพราะ อย่างนั้นเด็กกลุ่มนี้ทั้งหมดจะมี 40% ของเด็กทั้งหมด พุดง่ายๆ คือเด็ก 10 คนคลอดมานี้ คุณมี 4 คนซึ่งคุณต้องดูแลเอาใจใส่ตั้งแต่เกิด ไม่ต้องรอทำแบบทดสอบตอนก็เดือนก็เดือน อันนี้ก็เป็นหัวใจสำคัญนะครับ ซึ่งอันนี้ก็เป็น Inclusive Development อย่างมากเลย คือถ้าเราจะทำให้เราดีเราต้องดูแลคนที่แย่ที่สุด รากหญ้าที่สุกที่สุดไหมครับ ให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาอย่างเท่าเทียม เพราะ อย่างนั้นเรื่อง Early Detection นี่มันต้องเริ่มตั้งแต่ปฐมวัยเลย พ อโรงเรียนก็เหมือนกันใช่ไหม ทุกวันนี้คือเราไปนั่งคัดกรองว่าเป็น LD (Learning Disability : บกพร่องทางการเรียนรู้) หรือเปล่า ในฟินแลนด์ไม่มีการคัดกรองเด็กกลุ่มนี้ เขาเริ่มต้นจากที่ว่าเด็กคนไหนตั้งแต่ ป.1อ่านไม่ออก เขียนไม่คล่อง คิดเลขสู้เพื่อนไม่ได้นี่เขาเอาทำการซ่อมเสริมหมด เขาลดเวลาสอนของครูลง ต่ำกว่ายุโรปทั้งหมด 100 ชม. เพื่อที่จะให้ครูนี้มีเวลาซ่อมเสริมเด็ก แล้วถ้าคนไหนครูซ่อมเสริมแล้วยังไม่ดีขึ้นก็จะมีครูการ ศึกษาพิเศษมารับไปดูแล เพราะ อย่างนั้นด้วยวิธีนี้ เด็กประถมในฟินแลนด์ นี้ 40 % ได้รับการซ่อมเสริม หมายถึงว่าเมื่อต้องมีเวลาพิเศษที่จะดูแล ซึ่งตัวเลขนี้เป็นตัวเลขที่สูงที่สุดในโลก แต่ก็ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของเขา นี้ออกมาสูงที่สุดในโลกเช่นกัน อันนี้ก็เป็นตัวอย่างที่ว่ามัน Early Detection และ Early Intervention ไปเรื่อยๆ แล้วพอเด็กเริ่มมีปัญหา มันก็ต้องใช้หลายระบบช่วยกัน เช่น อย่างง่ายที่สุดคือการศึกษากับระบบสุขภาพต้องเชื่อมกัน ที่ผ่านมามีปัญหามากเลยครับ ที่จริงก็อยู่ติดกันนั่นเองนะครับ ทุก ๆ ตำบลก็จะมี 1 รพ.สต. และ 2 ศูนย์เด็กเล็ก เพราะอย่างนั้นการเชื่อมต่อกันไม่น่ามีปัญหาครับ ทุก ๆ ตำบลก็จะมี 1 โรงเรียน แล้วก็อย่างน้อย 1 โรงเรียนแล้วก็มี 1 รพ.สต. แล้วก็สามารถ Transfer และ Refer ไปสู่ขั้นสูงต่อไปได้ แต่ว่าเนื่องจากอยู่กับคนละครึ่งคนละครึ่ง คนละครึ่งคนละครึ่ง รัฐมนตรี แม้แต่เป็นชาติไทยชาติเดียวกัน หรือจะสำนึกกรักบ้านเกิดหรือจะคน จันทบุรีเหมือนกันก็ตามแต่คนละครึ่งคนละครึ่ง เพราะอย่างนั้นความเชื่อมโยงกันเหล่านี้พอมันมีปัญหา บมันทำให้เด็กไม่ได้รับการบริการที่ดีรวมทั้งเมื่อสมมติพอเด็กไปมีคดีเกิดขึ้น เอาละครับไปสู่กระทรวงยุติธรรม ยุ่งใหญ่เลยว่ากระทรวงยุติธรรมก็ทำ

ของตัวเองจะเชื่อมโยงกลับมาได้ อย่างไร พวกนี้ก็คือโจทย์ที่ต้องเชื่อมโยง ระหว่างระบบให้ดี แล้วถ้าเด็กคนนั้น เขามีปัญหาทางสังคมมาก กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ก็จะต้องเข้าไปเชื่อมโยง เชื่อมกันทุกระบบให้ได้

เพราะอย่างนั้นก็คงจะจบที่ว่า การปฏิรูปประเทศไทยมันเป็นช่วงที่เราจะต้องกลับมาดูเรื่อง 5 ระบบของ เรายี่ที่จะต้องส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่เป็น Active Children เป็น Active Citizen ขึ้นมาได้ เราก็ต้องให้ความสำคัญมากๆ เลย เพราะฉะนั้นทุกวันนี้ท่านอย่าไปมัวสนใจแต่เรื่องของจะเลือกนายก รัฐมนตรีวิธีไหนอะไร อย่างนี้ จะเลือกตั้งแบบไหนอะไร อย่างนี้ เพราะว่าจริง ๆ แล้วการปฏิรูปที่สำคัญ นี่มันมีการปฏิรูปหลายด้านนะ ครับ การปฏิรูปด้านที่ต้องการความสนใจและด้านที่ต้องการมี ชุมมีเสียงในการผลักดันมาก ๆ เลยนี่ก็คือการ ปฏิรูปทางด้าน การศึกษา ทำอย่างไรให้การศึกษามัน Inclusive มากขึ้น มีคุณภาพมากขึ้น มีความเท่าเทียมมากขึ้น ทางด้านสาธา รณสุขทำอย่างไร ที่จะให้ตอบสนองต่อเด็กตั้งแต่เนิ่น ๆ แล้วก็ควรจะเพิ่มบทบาทของ ท้องถิ่นและจังหวัดให้มากขึ้น เพราะคนเหล่านั้นทุกวันนี้ความล้มเหลวของเราส่วนหนึ่ง ก็เพราะว่าทุกอย่าง ตัดสินกันที่ส่วนกลางหมด โรงเรียนทั้งหมดก็ขึ้นอยู่กับกระทรวงอะไร อย่างนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ทั้งหมดก็ขึ้นอยู่กับกระทรวงนะ ครับ ท่านทราบไหมว่าบ้านพักฉุกเฉินทุกจังหวัด นี่ ไม่ได้อยู่กับ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) นะครับ อยู่กับกระทรวงครับ เพราะอย่างนั้น เวลาถามว่าเขาฟัง นี้ เขาจะฟังคนแรกคือ คนในจังหวัดหรือ จะฟังอธิบดีครับ เขาฟังอธิบดีครับ เพราะอย่างนั้น ที่จริงแล้ว คงมีแต่ระบบสาธาณสุขระบบเดียว ที่มีระบบสาธาณสุขจังหวัด นี่หน่วยบริการทุก แห่งในจังหวัดต้องขึ้นกับสำนักงานสาธาณสุขจังหวัด (สสจ.) แต่หน่วยอื่นๆ ทั้งหมดนี้ขึ้นกับส่วนกลาง คุณ ขึ้นอยู่กับส่วนกลาง โรงเรียนขึ้นอยู่กับส่วนกลาง บ้านพักฉุกเฉินขึ้นอยู่กับส่วนกลาง เพราะ อย่างนั้นด้วยระบบ แบบนี้มันยากมากเลยที่ว่า มันจะตอบสนองแล้วก็มีส่วนร่วมจากจังหวัด

เพราะฉะนั้นอันนี้ก็คงเป็นการรวม 2 ประเด็นที่สำคัญ คืออย่าไปมองแต่เรื่องการเมืองนะ ครับ ต้องมองให้เห็นด้านการศึกษา ด้านสังคม แล้วก็ ต้องพยายามเพิ่มบทบาทของจังหวัดและ ท้องถิ่น ขอบคุณครับ

นายแพทย์สุรียเดช ทรีปาตี : ผู้ดำเนินรายการ

ขอบคุณอาจารย์ยังๆ ทรามากนะ ครับ ผมก็ไม่แน่ใจนะ ว่าปฏิรูปรอบนี้เขาจะปฏิรูปอย่างที่อาจารย์กำลังวาดไว้ ด้วย ถ้าเป็นไปได้จะเป็นสิ่งที่ดีมาก ๆ เลย สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่รู้สึกดีใจอยู่อย่าง หนึ่งก็คือตั้งแต่เมื่อเช้าหากท่าน เห็นองค์ปาฐกซึ่งพูดถึงเรื่องของ “จน เจ็บ ไม่รู้” ตามแนวทางพระราชดำริ ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็จะเห็นว่าประเด็นของ จนนี้จะพูดถึงสถานภาพแล้วก็จะไหลไปสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วยซ้ำ ไป ไม่ว่าจะ เป็นมหาตมา กะ หรือกระทรวง

การพัฒนาสังคม ที่กำลังพูดถึง พอเวลาพูดถึงเรื่องของเจ็บ ก็ไปถึงเรื่องของสุขภาพะ แล้วก็นำไปสู่หน่วยงานที่รับผิดชอบ พูดถึงเรื่องของไม่รู้ก็กลายเป็นเรื่องของการพัฒนาการเรียนรู้ หากดูเด็กเป็นศูนย์กลางหรือดูพลเมืองเด็กตรงนี้ให้เป็นศูนย์กลาง นี่จริงๆ ทั้ง 3 เรื่องนี้มัน รวมศูนย์ (Centralize) อยู่ที่ตัวทรัพยากรมนุษย์นั่นเอง ทำอย่างไรให้บูรณาการกันได้ อาจารย์ยุยง ทธพูดถึงเรื่องของ Active Children แล้วก็รวมไปจนถึงพลเมืองเด็กที่จะต้องเป็น Active Children แล้วก็วิกฤติที่จะทำให้ความไม่เป็นพลเมือง มันเกิดขึ้น แล้วก็รวมไปจนถึงทำอย่างไรที่ทำให้เรื่องราวที่ Early Detection / Early Intervention ความจริงตอนที่เทรนเป็นนักเรียนแพทย์เราก็เห็นกลุ่มที่เป็น High Rich New Born เราจึงคัดแยกไว้ต่างหากว่ามี Contributy Care จะทำอย่างไรแบบนั้นมันเกิดขึ้นในวิถีชีวิตแล้วก็นำมาสู่กระบวนการในการ Early Detection / Early Intervention ไม่ได้อยู่เพียงแค่ว่ากับระบบสุขภาพ แม้กระทั่งทีมหมอครอบครัวเกิดขึ้น ทำ อย่งไรให้ประกบติดกันไป ศูนย์การพัฒนาครอบครัว สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ ทำทหาย ที่อาจารย์ยุยง ทธเปิดประเด็นไว้ทำทหายมาก ขอขอบคุณอาจารย์ แล้วผมขออนุญาตไปที่อาจารย์วิจารณ์ พานิช ที่จะพูดถึงการลงทุนที่คุ้มค่ากับพลเมืองเด็กต่ออนาคตครับ ขอเรียนเชิญครับ

**ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช นายกสภา
มหาวิทยาลัย**

.... กราบเรียนท่านอาจารย์ ดร.สายสุรี จุติกุล (ผู้ทรงคุณวุฒิ
ด้านเด็ก) และท่านผู้เข้าร่วมประชุมที่เคารพทุกท่านนะครับ
ผมโชคดีมากเลยที่ได้ฟังคุณชายดิศ นัธดา ดิศกุล (ม.ร.ว.ดิศ
นัธดา ดิศกุล เลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง และมูลนิธิ
หลังพระ) แล้วก็ได้ฟังท่านอาจารย์สายสุรี อาจารย์นิตยา แล้ว
ก็มาฟังคุณหมอยงยุ ทธที่เราพูดเรื่องเดียวกัน นี่ ฟังแล้วได้

ความรู้มากมาย แล้วก็โชคดีจริงๆ ว่าสไลด์สุดท้ายของคุณหมอยงยุ ทธกับของผมมันต่อกันได้พอดี ก็คือโยงเข้าสู่การปฏิรูปประเทศไทย จริง ๆ แล้วหัวข้อแบบนี้ผมพูดไม่ได้นะครับ ผมไม่มีความรู้ แต่ว่าได้มาฟังคุณหมอยงยุทธแล้วได้ความรู้เยอะเลย แล้วก็ในหลายประเด็น ก็มองเห็นตรงกัน ก็โชคดีไป เพราะว่าที่ผมเตรียมมาพูด นี้ก็พูดแบบเดาๆ จากนั้นก็นำเอาอะไรประมาณนี้นะครับ คือผมมองภาพใหญ่ๆ ก็อาจจะมีความรู้ตรงนั้นตรงนี้เอามาปะติดปะต่อกัน ก็เวลาเตรียมจะปะติดปะต่อก็ตีเสียว ๆ เหมือนกันว่าเวลาต่อ อัจฉริยวิเศษ ดีความผิดอะไรอย่างนี้ ท่านผู้ฟังก็จะได้รับความรู้ผิดๆ ไปนะครับ

ผมมีประเด็นเดียวที่จะเรียนกับที่ประชุมว่า ขณะนี้ประเทศไทยเราทุกคน ปิดนะครับ ว่าเราเป็นสังคมที่ไม่ดี แล้วก็สงสัยว่าถ้าจัดการไม่ดี นี่มันจะยิ่งเลวลงไปอีก คุณหมอยงยุทธก็บอกเพราะเราไปตามกันอเมริกันมากในเรื่องการศึกษา ในเรื่อง การพัฒนาสังคม แต่ผมมีความเชื่อว่าเราทำชาติให้ดีขึ้นได้ แต่ต้องไม่ใช่วิธีเดิม นี่คือ Message ที่ผมคิดว่าใหญ่ที่สุด แล้วก็แน่ นอนที่สุดว่าเริ่มต้นที่เด็ก ที่เด็กเล็กเป็นต้นมา แต่เดี๋ยวจะให้ดูว่าต้องก่อนนั้นอีก ต้องตั้งแต่วัยรุ่นครับ ตัวหัวใจสำคัญที่สุดที่จะต้องแก้ในสายตาของผมคือเรื่อง Equity (ความเท่าเทียมกัน) ในสังคม เดี่ยวจะแสดงให้เห็นว่าไอ้ตัว Inequity (ความไม่เท่าเทียมกัน) ในสังคมมันเป็นตัวการของความเลวร้ายทุกอย่าง อย่างไร แล้วคุณหมอยงยุทธพูดแล้วนะว่าในเด็กถูกกระทำโดย ความไม่เท่าเทียมกัน นี้เยอะมากโดยเราไม่รู้ตัว

เมื่อที่ผมถามคุณหมอสุริยเดวว่ามีครูอยู่ในนี้สักกี่ เปอร์เซนต์ ท่านบอกว่าประมาณ 40 ด้วยความเคารพนะครับ วงการศึกษากำลังกระทำความไม่เท่าเทียมกัน ให้แก่เด็ก โดยไม่รู้ตัว คุณหมอยงยุทธพูดแล้วนะครับ ผมเข้าใจที่ท่านพูดแต่ท่านไม่ได้พูดรุนแรงอย่างนี้ ในชั้นเรียนมีการแบ่งแยก (Discriminate) เด็กเก่งกับเด็กอ่อน แล้วก็เอาใจใส่แต่เด็กเก่ง ไม่เอาใจใส่เด็กอ่อน วิธีนี้ผมเองก็ไม่เคยเข้าใจ บังเอิญเราเป็นเด็กเรียนเก่ง ใจลูกเราก็เรียนดี แล้วเราก็ “เอ้อ วิธีแบบนี้ก็ใช้สิมันต้องอย่างนี้แหละ” แต่เมื่ออ่านหนังสือด้านการศึกษาด้านการศึกษาแล้วสังเกตอะไรๆ เยอะ ก็ “ไอ้ย ไอ้มันมันผิดนี่หว่า มันผิดหมดเลย” มันผิดในนามของสิ่งที่ดีด้วย แต่เราบังเอิญได้เห็น ได้ฟังจากประเทศอื่น ผมก็ “ไอ้ มันมีโมเดลอื่นด้วย ไม่ใช่คิดแบบเดียวเสมอไป ” แล้วโมเดลที่ชัดที่สุด บังเอิญเราได้มีโอกาสฟังเขาหลายครั้ง แล้วก็ต่างคนพูด คือ ฟินแลนด์ ที่เขาไม่แบ่งแยก นี่คือหัวใจ จริงๆ ผมพูดแค่นี้ก็จบได้แล้วครับ

ขอเล่าขยายความว่าเมื่อเดือนกันยายนี่ในการประชุมประจำปีของสภาพัฒน์ แล้วก็จับเรื่องการพัฒนาคนไทยนี้ และพูดถึงเรื่องศักยภาพของคนไทย ผมก็ได้รับเชิญไปให้ไปอภิปรายในเรื่องคน ผมก็ขึ้นต้นว่าหลักสำคัญก็คือต้อง “ลดปัจจัยลบ แล้วก็เพิ่มปัจจัยบวก ” ปัจจัยลบ (กระทรวงศึกษาฯ สร้างผู้ตาม สื่อมอมเมา การเมืองมอมเมา กระจุกอำนาจ เรียนรู้จากการอบรม ผลิตโดยแรงงานไร้ฝีมือ) ซึ่งจริงๆ มีมากกว่านี้เยอะ แต่เราหยิบมาเฉพาะบางส่วน แล้วก็ปัจจัยบวกก็คือตรงกันข้าม (การศึกษาสร้างผู้นำ สื่อสร้างสรรค์ การเมือง Evidence – Based กระจายอำนาจ เรียนรู้จากการปฏิบัติ ผลิตโดยแรงงานมีฝีมือ) ซึ่งมีการพูดกันไป โดยเฉพาะคุณหมอยงยุทธก็พูดเยอะ

ย้ำก็คือว่าการศึกษา การพัฒนาเด็ก การพัฒนาคน คุณหมอยงยุทธ ทบออกแล้วว่าความเชื่อสมัยนี้ การเปลี่ยนแปลงในสมองรวมทั้งเซลล์ประสาท (Neuron) ใหม่ๆ การเชื่อมต่อของเซลล์ประสาท (synapses) ใหม่ๆ นี้ไม่ใช่คนแก่แล้วไม่เกิด ผมก็ดีใจมากนะครับเพราะเราแก่แล้ว ข้อค้นพบบอกว่ามันเกิดแม้กระทั่งเราเป็นคนแก่

ท่านอาจารย์สายสุรีแก่ว่าผมเยอะ เห็นไหมครับว่าท่านพูด นี่สาวที่สุดเลย คือความคิดของท่าน นี่แหลมคมอยู่ตลอด ทันสมัยอยู่ตลอด เพราะ อย่างนั้นสิ่งที่เราจะต้องทำก็คือว่า “ศักยภาพของเด็ก” ศักยภาพของมนุษย์ ทำอย่างไรเราจะไป “หนุน” ให้ได้มากที่สุด แล้วก็ลดไอ้ตัวบั่นทอน นี่คือตัวหัวใจครับ หลักที่สุดเลย ที่นี่สิ่งบั่นทอนที่ใหญ่มากที่สุดคุณหมอยกยุทธพูดแล้ว เกิดขึ้นตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ แล้วก็ เกิดขึ้นตอนที่เป็นเด็กเล็ก คือตัวบั่นทอนสิ่งที่เรียกว่า HPA Axis ก็คือ Hypothalamic-pituitary-adrenal grand โดย Axis อันนี้ในเรื่องของจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับ พัฒนาการ ที่ส่วนที่เรียกว่า Executive Function เกี่ยวข้องกับเรื่อง นี้การมีสมาธิ รู้จักรอคอย นี่ Marshmallow Experiment ที่คุณหมอยกยุทธพูดถึง ไอ้ขนมหวาน 1 ชิ้นกินทันที ถ้ารอ 5 นาทีได้ 2 ชิ้น เด็กสองพวกนี้พอตามไป 30, 40, 50 ปีนี้ ชีวิตต่างกันเยอะมาก บังคับตัวเองได้ รอคอยได้ อันนี้คือ Executive Function นะครับ แล้วก็ไม่ว่าความ มุมนานะ ไม่ย่อท้อ มองโลกในแง่ดี รับผิดชอบชีวิต แล้วก็มีความสามารถในการ ปรับตัว ทั้งหมดนี้เรียกว่าเป็นลักษณะนิสัย (Character) HPA axis อ่อนแอมือไหว ส่วนนี้พัฒนายาก พัฒนาได้ นะครับ ไม่ใช่ไม่ได้ แต่ยาก นี่คือหัวใจที่บอกไว้ในหนังสือเล่มที่เอามาให้ดู นี่นะครับ How Children Succeed (ชื่อไทย : เลี้ยงให้รุ่ง) หนังสือนี้ยืนยันจากผลงานวิจัยเยอะมาก ว่าส่วนนี้สำคัญกว่าเรียนเก่ง สำคัญกว่าสมองดีในแง่ของ ส่วนที่เรียนเก่ง ส่วนที่เรียกว่า Executive Function หนังสือ How Children Succeed แปลมาเป็นไทย ชื่อ “เลี้ยงให้รุ่ง” เพิ่งออกมาได้สักสองเดือนนี้นะครับ เดว่าคงเป็นหนังสือที่ขายดีมากเลย ย้ำว่าสภาพนี้เกิดขึ้น คุณหมอยกยุทธให้ตัวเลขแล้วว่า 40% แต่ตัวเลขมันพุ่งขึ้นเรื่อย ๆ ปีต่อปีในสังคมไทย เด็ก 2 กลุ่มก็คือแม่วัยรุ่น ไม่พร้อม แล้วก็เด็กเล็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ รวมแล้วนี้ประมาณ 40% และกำลังเพิ่มขึ้น นี่คือเรียกว่าถูกบั่นทอนโดยสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกัน ทำให้เกิดเด็กวัยรุ่นที่ยับยั้งตัวเองไม่ได้ ก็ตั้งครรรภ์ พ่อแม่มีลูกไม่สามารถที่จะเลี้ยงได้ ต้องไปให้คนอื่นเลี้ยง

คุณหมอยกยุทธพูดระหว่างสมองส่วนหน้ากับสมองส่วนอารมณ์ อธิบายอย่างดีมากเลยผมมาได้ความรู้ อันนี้ แต่เมื่อต้นปี ผมไปเที่ยวสวิสเซอร์แลนด์ ผมไปไหนผมชอบดูพิพิธภัณฑ์ ไปที่ เมือง ซูริกก็ไปเข้าชม พิพิธภัณฑ์แห่งชาติของสวิสเซอร์แลนด์ อยู่ตรงข้ามสถานีรถไฟเลย เข้าไปปุ๊บ เขาบอกเขามี Exhibition ของเรื่องราวของ 15 ปีแรกของศตวรรษที่ 20 คือ ค.ศ.1900 - 1914 แล้วเขาก็บอกว่าอะไรที่เป็น การค้นพบที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของโลกในช่วง 15 ปีนั้นแล้วเขาบอกว่าเบอร์ 1. คือข้อค้นพบ ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ที่บอกว่าพฤติกรรมมนุษย์นั้นไม่ได้ควบคุมโดยเหตุผลเป็นหลัก แต่ควบคุมโดยจิตใต้สำนึกเป็นหลัก บอกอันนี้เป็นความรู้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของ 15 ปีนั้น เขาว่านะ เท็จ – จริง ไม่รู้ แต่ผมตื่นเต้นมากเลย แล้วก็เอามาปะติดปะต่อว่าจริง ๆ แล้วมนุษย์เรา สิ่งที่ต้องการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดคือการเรียนรู้เพื่อฝึกให้สมองระหว่าง Prefrontal Cortex (เป็นส่วนหน้าของสมองกลีบหน้าผาก) ซึ่งเป็นสมองส่วนคิด กับสมองส่วนอารมณ์ (Limbic System) นี้ ฝึกกันอยู่ตลอดเวลาให้

มันรับลูกกัน เพื่อที่จะให้มนุษย์เรา นี้สามารถที่จะมีพฤติกรรมที่ดี ที่สมเหตุสมผล เพราะว่าพฤติกรรมในช่วงเวลานั้นที่ “บู๊บกัน” มันไวมาก แต่ถ้าไม่ฝึกนี้มันก็จะทำไปตามอารมณ์อยากอย่างที่คนหมอยงยุทธว่า นี่คือตัวบอกว่าการศึกษานั้นนี้ต้องมีส่วนนี้ด้วย แต่การศึกษาไทยไม่ได้เอาใจใส่เพราะเราสอนเพราะสอบและเรียนเพื่อสอบพูดอย่างนี้ไม่ได้แปลว่าร้อยทั้งร้อยเป็นอย่างนั้น โรงเรียนที่ดีมีนะครับ ครูที่ดีมีนะ ไม่ใช่ไม่มี ผมไปชี้ตัวให้ได้โดยนะ เราไปดูเราไปเห็น แล้วก็ไม่จำ เป็นว่าต้องเป็นในกรุงเทพฯ ฯ โรงเรียนลูกคนรวยนะ โรงเรียนลูกคนจนก็มีนะครับผมไปชี้ให้ได้

เพราะฉะนั้นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในเรื่องปฏิรูปประเทศไทยเชื่อมโยงกับเรื่องที่เรากำลังพูดกัน นี่ก็คือเรื่อง “การยกเครื่องการศึกษา ” เปลี่ยนที่เป้าหมายการศึกษา จากเรียนเพื่อสอบ มาเรียนเป็น เรียนเพื่อพัฒนารอบด้าน หัวใจก็คือทั้งส่วนที่เป็น Cognitive นี่คือส่วนสมองส่วนเหตุผล ส่วนหน้า นี่นะครับ แล้วก็ส่วนที่เป็น Non - Cognitive โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อที่บอกเรื่อง Executive Function รวมลักษณะนิสัยนี้ อาจจะมองว่าเป็นการพัฒนาปัญญาแล้วแต่ว่า เราจะใช้ทฤษฎีไหนพูดนะครับ สมัยใหม่ก็ต้องพูดให้ถี่ถ้วนก็ต้องเป็น 21st Century Skills อะไรทำนองนี้ อันเดียวกันทั้งนั้นแหละครับ เพียงแต่ว่าใครจะพูดตรงไหน

อีกอันหนึ่งที่เป็นวิธีพูดอีกอันก็คือ Chickering’s Seven Vectors Development ให้ครบทั้ง 7 เวกเตอร์ให้เห็นว่าที่เรียกว่าการศึกษาแล้วก็การที่จะช่วยให้เด็กพัฒนานั้น คุณหมอยงยุทธเข้าใจดีกว่าผมเยอะเลยนะครับ ใส่เฟส (Phase) ของอายุว่าเน้นช่วงไหนนะครับ แต่ผมเอามาให้ดูภาพรวม ๆ ว่า vector ที่ 1 คือ Developing Competence อันนี้การศึกษาไทยเราเอาใจใส่มาหลาย “ขีดความสามารถ” ทั้งหลาย “สมรรถนะ” ทั้งหลาย อันที่ 2 นี่เรื่อง Emotion ควบคุมอารมณ์ได้ อันที่ 3 คือให้มี Autonomy และ Interdependence อันนี้ต้องเรียนเป็นกลุ่ม มี Autonomy เป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็ร่วมกับคนอื่น เพราะ ถึงอันที่ 4 มี Interpersonal Relationships พออันที่ 5 พูดถึงเรื่อง Establish Identity นี้ที่คุณหมอยงยุทธบอกว่าเริ่มเข้าวัยรุ่นแล้ว ตัวนี้จะเป็นตัวเด่น ถัดไปก็คือ Develop Purpose “มีเป้าหมายชีวิต” ท่านเห็นไหมครับ เด็กไทยไม่มีเป้าหมายชีวิตเป็นส่วนใหญ่ เพราะการศึกษาไม่ได้เอาใจใส่ การเลี้ยงดูก็ไม่ได้เอาใจใส่ แล้วก็ Develop Equity อันนี้เป็นคุณธรรม จริยธรรม แต่มันลึก กว่าคุณธรรมและจริยธรรมใน Sense ของไทยนะครับ ทั้งหมดนี้ต้องพัฒนาไปด้วยกัน ช่วงไหนมากน้อย นี่ก็จะขึ้นอยู่กับ Development Phase นะครับ แต่ทุกช่วงต้องมีหมดเลยทั้ง 7 ด้าน นี่คือหัวใจ แล้วก็การที่การศึกษาไม่ได้เอาใจใส่ครบนี้แหละ เป็นต้นเหตุที่ทำให้มันอ่อนแอในบางจุด แล้วบางจุดนั้นแหละที่ทำให้เป็นเหตุให้เกิดไม่เท่าเทียมกันในสังคม นี่เป็นการตีความของผมนะครับ ถูกผิดไม่ทราบนะครับ นี่ผมจงใจที่จะทำ ให้พื้นมันดำนะครับ ให้เห็นว่ามันเป็นความผิดพลาด ว่าการศึกษาที่ไม่พัฒนาส่วนที่

เป็นเป้าหมายในชีวิต ส่วนที่เป็นอัตลักษณ์ ส่วนที่ทำให้เกิดการเรียนแล้วรู้จริง นี้ Mastery Learning ไม่เกิดการ พัฒนา Executive Function เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นเขาไม่มีโอกาสเป็น Somebody มนุษย์ทุกคนต้องการเป็น Somebody ในแบบใดแบบหนึ่ง แต่เขาไม่มีโอกาส เพราะฉะนั้น เขาต้องเกร เพราะกระบวนการเกเรนั้นเขาเป็น Somebody ในหมู่เพื่อน อะไรทำนองนี้นะครับ หากความสุขไม่ได้ไปติดยา เป็นความสุขเหมือนกันนะครับ เช็กส์ก็เป็นความสุขเหมือนกัน ชั่วเล่น ก่อความทุกข์ตามมา แล้วก็อื่นๆ สิ่งที่เราเรียกว่าเป็นอบายมุขก็ตามมา

ทั้งหมดนี้ผมตีความว่าตัวเหตุใหญ่ นี้ก็เพราะการศึกษาที่ไม่พัฒนาส่วนที่เป็น Non - Cognitive ส่วนที่ไม่ใช่วิชา เป็นตัวตั้ง ตัวหลัก ถูกผิดผมไม่ทราบนะครับ แต่ผมตีความว่าอย่าง นั้น เพราะฉะนั้น ถ้าเราจะทำให้เกิดประโยชน์ อย่างแท้จริงต่อบ้านเมือง แล้วก็มันจะวนกลับไปเด็ก ผมจะทำสไลด์ให้คุณน่าจะครบถ้วนแน่นอน อยากรู้อย่างไรนะครับ ต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากการถ่ายทอด การถ่ายทอดนั้นจะถ่ายทอดได้เฉพาะส่วนที่เป็น วิชา แล้วก็ถ่ายทอดได้ไม่จริง เด็กเรียนแล้วไม่เกิด Mastery มาเป็นเรียนแบบ Active Learning ที่ว่า 21st Century Learning เป็นการเรียนแบบ “เด็กลงมือปฏิบัติ” ลงมือทำเอง สัมผัสเอง เกิดการรับ รู้ แล้วก็ครูนี้ชวน เด็กคิดและไตร่ตรอง ที่เรียกว่า Reflection ภาษา KM หรือการจัดการความรู้หรือ knowledge Management นี้เรียกว่า AAR (After Action Review) ทักษะของครูในการชวนเด็กทำ Reflection หรือ AAR นี้จะช่วยพัฒนา ในการเรียนรู้ของเด็ก นี้อย่างมากมาย แต่ครูต้องมีทักษะในการ เอื้ออำนวย กระบวนการ (Facilitate) นี้ แล้วก็ ทักษะที่ต้องการที่สุดคือ “ทักษะในการตั้งคำถาม ” ทักษะในการตั้งคำถามไม่ใช่ “ทักษะในการให้คำตอบ ” ครู ต้องพยายามอย่างที่สุดในการหลีกเลี่ยงการสอนโดยการให้คำตอบ แต่ต้องพยายามที่จะฝึกตัวเอง และ พยายามที่จะบังคับตัวเองว่าอย่าพยายามที่จะแสดงว่าตัวเองรู้ แต่ต้องพยายามที่จะตั้งคำถามเพื่อให้เด็ก ได้หา คำตอบเอง แล้วก็ได้สัมผัสกับเรื่องต่างๆ แล้วก็เข้าใจด้วยตัวเอง นี่คือหัวใจ การทำ Reflection นั้นนี่ทำให้การ เรียนรู้ง่ายก็คือ Collective Reflection คือการทำร่วมกัน หลังจากมีกิจกรรมอะไร ทำด้วยกัน ทำเป็นทีม ทำเป็น กลุ่มหลายๆ กลุ่มในชั้น แล้วก็มาทำเป็น Reflection หรือ AAR ร่วมกันนี้ ครูทำให้เกิดบรรยากาศที่เด็กสบายใจ ที่จะบอกความรู้สึกจริงๆ เขาออกมา แล้วเด็กก็จะเห็นว่า “เออ ที่เพื่อนคิดกับเรามันไม่เหมือนกันเว้ย คนเราคิด ไม่เหมือนกัน” อย่างนี้ครับ อาจจะมี Identity ของตัวเองแล้วเข้าใจ Identity คนอื่น แล้วก็เกิดการยอมรับ ทำงานเป็นทีมได้ อะไรพวกนี้ก็จะตามมา นี่คือการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า Transformative Learning การเรียนแล้ว ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน ความเชื่อผมก็คือการเรียนรู้ที่ดีทั้งหมดเป็น Transformative Learning ทั้งสิ้น

เพราะ อย่างนั้น ถ้าจะให้ได้อย่างที่พูดทั้งหมด นี่ก็วัฒนธรรมด้านการศึกษาและการจัดการระบบ การศึกษานี้ต้องเปลี่ยน อย่างที่ได้พูดไปตอนต้นแล้วนะครับ เปลี่ยนจากเอาใจใส่เฉพาะเด็กเก่งมาสู่การจัดให้ นักเรียนทุกคนเรียนแล้วเกิด Mastery Learning ได้ แล้วก็พัฒนา Executive Function ได้ทุกคน ไม่ใช่เฉพาะ เด็กหัวดีเท่านั้น นี่คือหัวใจ และนี่คือความผิดพลาดใหญ่ที่สุดของการศึกษาไทย ที่พยายามที่จะเอารางวัลมาอวด กันอะไรทำนองนี้ อันนี้คือตัวผิดหมดเลย เป็นตัวผิดที่ร้ายกาจที่สุด ถ้าทำเช่นนั้น ปัญหา การออกกลางคันเพราะ มันเบื่อเรียน ไม่เกิด Mastery แล้วก็ไม่ได้พัฒนาตัวตนของเขา แล้วก็ติดยา ตั้งครมร์ ลักษณะทั้งหลายที่ว่ามา นี้ก็ จะเรียกว่าลดลงไปเกือบจะไม่มี ตัวอย่างสำคัญที่สุดคือฟินแลนด์นะครับ ฟินแลนด์นั้น โรงเรียนของเขาจะไม่ คัด เด็ก ไม่มีห้องคิง โรงเรียนทุกโรงเรียนคุณภาพเท่ากันหมด รวมทั้งในที่ห่างไกลด้วย

เมื่อเดือนกันยายนเราเชิญโปรเฟสเซอร์จากมหา วิทยาลัยฟินแลนด์มา 2 คนและเชิญครูใหญ่มา ตั้งวงคุย กันที่โรงเรียนรุ่งอรุณ คนจัดประชุมนี้เขาก็จะเริ่มต้นด้วยโรงเรียนขนาดเล็กของประเทศไทยว่ามีปัญหา โรงเรียน มีทั้งหมด 15,000 โรงเรียน อะไรทำนอง นี้ะครับ คือประมาณเกือบครึ่ง หนึ่งของโรงเรียนในประเทศไทย ที่เป็น โรงเรียนขนาดเล็ก เป็นปัญหา แล้วก็พูดถึงปัญหา ฟินแลนด์ก็นั่งฟังน้ำตาปริ่ม ๆ พอเราหยุดเขาก็บอกว่าที่ ฟินแลนด์โรงเรียนส่วนใหญ่ก็เป็นโรงเรียนขนาดเล็กเช่นเดียวกัน แต่ไม่ใช่ปัญหา เป็นธรรมดาของสังคมของเขา เพราะว่าเขามีพื้นที่ห่างไกลเยอะ เพราะฉะนั้นการศึกษาของเขาต้องพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียน ขนาดเล็กที่ครูไม่ครบชั้นขึ้นมา ก็กลายเป็นความรู้เรื่องวิธีการจัดชั้นประถมซึ่งได้ผลดี คุณภาพเท่ากันกับใน เมืองที่เป็นโรงเรียนที่ใหญ่หน่อย แล้วเขาก็บอกว่าเขาก็พยายามที่จะศึกษา ทำวิจัย หาวิธีว่าถ้าอย่างนั้น กับ มัธยมได้ไหม ก็โรงเรียนขนาดเล็กเหมือนกัน เขาบอกไม่ได้ ถ้าประถมได้ นี่ให้เห็นว่าวิธีมองประเด็นต่าง ๆ นี่มันมี วิธีมองที่หลากหลาย แต่หัวใจสำคัญที่ฟินแลนด์คือไม่มีการ แบ่งแยกเด็ก แล้วก็โรงเรียนไม่ว่าห่างไกล อย่งไร ต้องได้มาตรฐานเท่าเดิม แต่ที่นี้ มันอย่างนี้ครับ อันนี้เพื่อ ให้ยุติธรรม กับคนวงการศึกษาะครับ วิธีคิดแบบนี้ที่ ฟินแลนด์ไม่ได้อยู่ที่คนในวงการศึกษาเท่านั้น แต่มันอยู่ในประชาชนทุกคน อยู่ใน พลเมืองฟินแลนด์ทุกคน ก็คือ เมื่อไหร่ก็ตาม มีการทำอะไรก็ตาม เสนออะไรขึ้นมาในลักษณะที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทีย ม คนฟินแลนด์ค้าน ทันที เพราะฉะนั้นความเท่าเทียม Equity นี้ไม่ได้แปลว่า “เท่า” หรือ “Equal” นะครับ ท่านเห็นไหมครับ “เท่า เทียม” คำว่า “เทียม” ไม่ใช่ “แท้” หาก “เท่าแท้” คือเท่ากันทุกคนเท่ากันจริง ๆ อันนี้คือเท่าเทียม เพราะ อย่งไร เด็กมันบอก หัวดีกะหัวไม่ดี มันก็ไม่เท่าถูกไหมครับ แต่เขาไม่เอาตรงนั้นมาเป็นตัวตั้ง

เพราะอย่างนั้น คำว่า “คุณภาพการศึกษา ” อย่งที่เราใช้ นี้ เอารางวัลมาอวดกัน เอาเด็กได้เกรด เด็กที่ ไหนสูงกว่าอย่งไร อย่งที่เห็นทั้งหลาย นี้ มาอวดกันนี้ ตัวนี้เป็นตัวปิดกั้น Equity ของเด็ก แล้วอย่งที่ คุณหมอ

ยงยุทธบอกนี้ เมื่อเขาใช้หลักการนี้แล้วเขาทำแบบนี้ จะเห็นว่ามันได้ผลจริง ๆ ในแง่ของ การลดการ ไม่เกิด Equity ทางด้านการศึกษาอย่างที่เรารู้กัน อย่างของเราจะเห็นว่าพอไปดูลูกคนมีฐานะดี ผลการเรียนก็จะแบบหนึ่ง ลูกคนมีฐานะไม่ดีก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ซึ่งอันนั้นเป็นของที่ไม่จำเป็นต้องเกิด ไม่ใช่เป็นของธรรมดา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากระบบที่ผิดพลาด นี่คือความเชื่อผมนะครับ บออย่าลืมนะครับ ผมอาจจะผิด เพราะ อย่างนั้น การศึกษาของเราเป็น Grade - Based แต่จริงๆ แล้วที่ถูกต้องต้องเป็น Competence - Based และ Competence ในที่นี้ต้องเป็น 7 ตัวอย่างที่ว่ามาตอนต้น หรือ 7c 8c เหมือนอย่างใน 21st Century อะไรอย่างนี้ หรือว่า Multiple Intelligences (พหุปัญญา) นี่คือการกระทำที่เราคุยกับโปรเฟสเซอร์ฟินแลนด์เมื่อเดือนกันยายนี่ แล้วก็คุยกันเรื่องไม่คัดเด็ก

คุณหมอยงยุทธพูดเมื่อที่ผมไปกระตุกแกนี้ คุณหมอยงยุทธบอกว่าเด็กประถมของฟินแลนด์ 40% ต้องไปเข้ารับการช่วยเหลือพิเศษ เพราะเขาไม่คัดเด็ก นั่นอย่างไร ละครับ ก็ต้องมีระบบช่วยเหลือ พอครูพยายามสอนเด็กทั้งชั้น 30 คนเพื่อที่จะให้เรียนไปด้วยกัน มีพัฒนาการรอบด้านไปด้วยกัน แต่มีบางคนเขาตามไม่ทันในบางเรื่อง บางคนนั่นตั้งแต่ในชั้นประถม นี่ หมอยงยุทธบอกมี 40% แล้วผมก็ไปกระตุกแกแล้วบอกว่ามี 70% ที่บอกว่า 70 นี่หมายถึงว่า 9 ปี คือการศึกษาภาคบังคับของฟินแลนด์ นี่ 9 ปี ไม่ใช่ 12 เหมือนเรา ใน 9 ปีนั้นนี้เด็ก 70% จะต้องเข้าไปผ่านระบบช่วยเหลือ เห็นไหมครับ แต่ในที่สุดเด็กก็จะกลับมาเข้าในชั้นเหมือนเพื่อนได้ แล้วก็บรรลุผลสำเร็จทางการศึกษาเหมือนๆ กันกับคนอื่น ๆ นี่คือการคิดที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ ก็จะมาโยงตรงกับที่หมอยงยุทธพูดอีกเหมือนกัน พูดถึงเรื่องการศึกษ การเรียนรู้ แล้วย้ำเฉพาะเด็กเล็ก ย้ำเฉพาะหมอยงยุทธบอกว่าในช่วงหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง Phase 2 สมองเติบโตจนถึงอายุ 25 เมื่อสัก 6-7 ปีผมอ่านวารสารวิจัย (Journal) เขาก็จะบอกว่า Brain Development เติบโตอย่างเต็มที่ (Mature) อายุ 18 เกณฑ์ทหาร อายุ 20 บรรลุนิติภาวะอะไรอย่างนี้นะครับ แล้วก็คิดว่านั่นแหละสมองเติบโตเต็มที่แล้ว ผมบอกไม่จริง 25 สมองเติบโตเต็มที่ ที่จริงแล้วสมองเติบโตจากท้ายมาหัว ใต้ตอนหัว นี่คือการที่จะคุมอารมณ์ คุมอะไรต่ออะไร ความคิดชั่วแล่นอะไรได้นี้ 25 ถึงจะเติบโตเต็มที่ ผมอ่านแล้วผมก็คิดอยู่ในใจ บอกผมจบหมอเมื่ออายุ 24 ไปเมืองนอกกลับมาเป็นอาจารย์ อายุ 26 เลย ตอนผมอายุ 25 แล้วยังไม่เป็นผู้ใหญ่เต็มที่ที่มีวุฒิภาวะ (Mature) เลย ผมเองนี่ผมว่า Mature ตอนอายุกว่า 30 ในความเชื่อผมนะครับ แต่ประเด็นอยู่ตรงนี้ครับ การเรียนรู้มันอยู่ที่ Phase ที่ 3 ที่หมอยงยุทธพูดนี้ มันบอกว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดชีวิต เรียนสิ่งใหม่ได้ตลอดชีวิต เพราะฉะนั้น นโยบายการเรียนรู้ของคนทั้งประเทศที่เราใช้อยู่ นี่ที่เป็นนโยบายของหน่วยงานต่างๆ ว่าถ้าหากว่าเราจะ Personal Development ของหน่วยงาน ของกระทรวง ทบวง กรมทั้งหลาย ทำ

อย่างไร ก็ส่งไปประชุมอย่าง นี้ หรือเมื่อเข้าเวิร์คช็อป เข้าคอร์สทั้งหลายเป็นหลัก หรือจะให้เด็กก็เรียนต่อ ทำ
ปริญญา อันนั้นผมมีความเชื่อว่ามันผิด เรียกว่าเป็นการพัฒนาแบบ Training - Based ผมคิดว่าอันนั้นผิด
จริงๆ แล้วนี่ต้องเป็นการทำงานแบบ Learning – Based คือเรียน ณ จุดทำงาน เรียนจากการทำงาน

เพราะฉะนั้นครูที่ฟินแลนด์ ส่วนนี้ผมก็ได้จากการถามเมื่อตอนเราไปเยี่ยมเขาและเมื่อตอนเขามาเยี่ยม
เราเมื่อเดือนกันยายนด้วยนะครับว่าครูฟินแลนด์ทำงานอย่างไร โรงเรียนเปิด 5 วันต่อสัปดาห์ นักเรียนมาเรียน
ตั้งแต่ 8.30 ถึง 14.30 น. หลังจากนั้น 14.30 - 16.30 น. ครูเรียนทุกวัน คือครูมาชุมนุมกัน แล้วผู้อำนวยการก็
ไม่ได้เรียกผู้อำนวยการนะครับ เขาเรียกครูใหญ่ Head Master หรือ Principal มาเข้าร่วมการประชุม กันด้วย
ว่า 5 ชม.ที่ผ่านมานั้นสังเกตเห็นอะไรในเด็ก มาปรึกษากัน ตกลงครูเรียนทุกวัน ครูเรียนจากการทำงาน เรียน
ร่วมกันผ่านการปฏิบัติ เป็นทีม Learning ถ้าภาษาวิชาการก็เป็น PLC (Professional Learning Community)
อาจารย์เรียนกันเป็นกลุ่ม นี่คือการเรียนของผู้ใหญ่ การเรียนของผู้ใหญ่ก็เริ่มจาก นี่ Concrete Experience
(การเรียนรู้ที่ได้มาจากการได้มีประสบการณ์ด้วยตนเอง) ใหม่นะครับ 5 ชม.ที่แล้ว ครูมีประสบการณ์ Concrete
Experience ในชั้นเรียนของลูกศิษย์ของตัวเอง ก็เอามาตั้งข้อสังเกต (Observe) เพราะอย่างนั้นในช่วง 5 ชม.นั้น
ครูสังเกต แล้วก็เราไปดู สังเกตว่าเขามีกระดาดาดเลยนะครับ บางโรงเรียนจะเป็นแบบฟอร์มให้แล้วก็จด
สังเกตเด็กทั้งชั้น แล้วก็สังเกตเด็กเป็นรายคน อะไรอย่างนี้นะครับ Observe ได้ข้อมูลมา แล้วก็มา Reflect กัน
แล้วจึง Form เป็น Abstract Concept แล้วก็เอาไปทดลองในสถานการณ์ใหม่ นี่ก็เป็นวงจรของ Adult
Learning ผมก็เอามาจากเว็บไซต์นะครับ

ที่จริงแล้ว ผมก็ไปถามคนที่เขามีความรู้ทางด้านประสาทวิทยา (Neuroscience) ว่าผมว่าอันนี้มัน
ไม่ใช่ Adult Learning เท่านั้นหรอก เด็กๆ ก็เรียนอย่างนี้แหละ ใหม่นะครับ “ใช่” แต่ผมเดิมนะครับว่าต้องมี
Scrap Folding ต้องมีครูช่วย ต้องมีครูช่วยออกแบบกิจกรรมทั้งหลาย นี่ แล้วก็ช่วยประเมิน Assess แล้วก็
Feedback มี Formative Feedback มี Constructive Feedback ทั้งหมดนี้ ก็จะเป็นวงจรเรียน ที่สำคัญก็คือ
ประเด็นก็คือว่าการเรียนที่แท้จริงนั้นต้องเป็นของจริง เจ้าตัว นี่มีส่วนในการปฏิบัติ ในการทำ เสร็จแล้วต้อง
Reflect ต้องมีวงจรอย่างนี้ คือหัวใจ เพราะอย่างนั้นทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่เราจะต้องเปลี่ยนแนวคิด

สรุปสุดท้ายนะครับ การดูแลพลเมืองเด็กในเชิงปฏิรูปประเทศไทย นี่ก็คือต้องเปลี่ยนวงจรชั่วร้าย
(Vicious Circle) นี้ ที่เด็กมี Chronic Stress การที่ HPA Axis One Weak นี้ เพราะมี Chronic Stress ตั้งแต่
ตอนอยู่ในครรภ์นะ แล้วก็ตอนเป็นเด็กเล็ก ก็ทำให้พอโตขึ้นเขาก็พัฒนา Executive Function ได้ไม่ดี แล้วชีวิต
ตกต่ำลงเหวไป นี่ แล้วก็ทำให้กลายเป็นผู้ใหญ่ที่ชีวิตไม่ดีด้วย ต้องเปลี่ยนตรงนี้ได้ แล้ววิธีเปลี่ยนก็คือ

การศึกษาต้องเปลี่ยน การศึกษาต้องทำให้เตรียมเขาไว้ ตอนที่มรสุมชีวิตเริ่มฝึกเป็นผู้ใหญ่ เริ่มที่จะเป็นตัวของตัวเอง ก็คือตอนวัยรุ่นนี้เขาสามารถคุมตัวเองได้ มีความเคารพตัวเอง หาตัวเองเจอ ได้เป็น Somebody ในช่วงนั้น ก็จะเปลี่ยนกลับทางวงจรชั่วร้ายอันนี้ได้ นี่คือการเชื่อของผมนะครับ

สุดท้ายนั้นก็หมายความว่า กระบวนการทั้งหมด นี่คือการบวนการที่ทำให้เกิดตัว Equity ในสังคม และ Equity ในเด็ก เพราะอย่างนั้นศิษย์เวิร์ดของผมคือ Equity ครับ ขอขอบคุณครับ.